

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nuhpelda ÖZORUÇ¹, Ayperi DİKİCİ SİĞİRTMAÇ²

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Adana, nuhpeldaorzuc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6366-060X.

2 Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Adana, ayperis@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8167-8467.

Geliş Tarihi: 11.08.2020 Kabul Tarihi: 12.11.2020 DOI: 10.37669/milliegitim.779155

Öz: Bu araştırmada sınıfta mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden tek durum çalışması olarak desenlenmiştir. Amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 11 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sınıfta mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecindeki en temel problemi dil sorunudur. Dil sorunu mülteci çocuklarla ve velileriyle iletişim problemleri yaratmaktadır. Sınıfta mülteci çocuk bulunan öğretmenlerin bazıları bu durumu avantaj olarak görürken bazıları yaşadıkları problemlerden dolayı dezavantaj olarak görmektedir. Öğretmenler sınıflarında yaşadıkları problem durumlarıyla baş etmek için çocuk, veli ve öğretmenlere yönelik çözüm önerileri sunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, mülteci çocuklar, okul öncesi öğretmeni, Suriyeli çocuklar

OPINIONS OF PRE-SCHOOL TEACHERS ON THE PROBLEMS FACED BY REFUGEE CHILDREN IN THE EDUCATION PROCESS

Abstract:

In this study, it was aimed to reveal the opinions of preschool teachers, who have refugee children in their class, about the education process, their problems, suggestions for solutions to problems, and attitudes of parents and children towards refugee children. The research was designed as a single case study from qualitative research methods. The criteria sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used. The participants of the research were 11 pre-school teachers. The data of the research were collected through semi-structured interviews. The collected data were analyzed by the content analysis method. According to the findings, the main problem in the education process of preschool teachers, who have refugee children in their class, was the language problem. The language problem creates communication problems with refugee children and their parents. Some of the teachers, who have refugee children in their class, saw this situation as an advantage, while others considered it as a disadvantage due to the problems they face. Teachers offered solutions to child parents and teachers to deal with the problem situations they experienced in their classrooms.

Keywords: Preschool education, refugee children, preschool teacher, Syrian children

Giriş

İnsanların ilk çağlardan bu yana sürekli bir yer değiştirme faaliyeti içerisinde olmaları, göçün insanlık tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir. Göç, bir yerden başka bir yere kısa, orta veya uzun vadeli olarak yapılan, geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi amaçlayan, coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme olarak tanımlanmaktadır (Üner, 1972; Yalçın, 2004). Göç olayları önceleri açlık, savaş, kıtlık ve iklim koşulları gibi nedenlerden kaynaklanırken günümüzde bunlar yerini kültürel, toplumsal, askeri, siyasi, iktisadi, dini, sanayileşme, eğitim, değişen gereksinimler gibi nedenlere bırakmıştır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015).

Göçmen kavramı, göç etmek için zorunlu bir sebep olmadığı halde daha iyi maddi veya sosyal koşullar elde etmek amacıyla, ülke içerisinde farklı bir bölgeye veya kendi ülkesi dışında bir ülkeye göç eden kişiler için kullanılmaktadır. Mülteci, savaş

gibi zorunlu nedenlerden dolayı göç eden kişiler için kullanılan kavramdır. Sığınmacı, ilgili sözleşmelere taraf ülkelerde mülteci statüsüne sahip olmak amacıyla başvuru yapan ve bu başvurunun sonuçlanmasını bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2009). Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2017).

26 Mart 2019 tarihinde ortaya konulan verilere göre Türkiye’de 3.646.889 Suriyeli kişi geçici koruma altındadır. Bu kişilerin 499.329’u 0-4 yaş arasında, 504.443’ü 5-9 yaş arasında çocuk olup 0-9 yaş arasındaki geçici koruma altında olan çocuk sayısı 1.033.772’dir (Göç İdaresi Müdürlüğü, 2019). Göç olarak ifade edilen bu durum Suriye’de 2011 yılında yaşanan krizle birlikte başlamış ve birçok insan yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Akşit, Bozok ve Bozok, 2015). Ülkemize gelen Suriyeli mülteciler başlangıçta geçici misafir olarak değerlendirilmiş ve geri dönüş yapacakları varsayılarak kısa vadeli bir eğitim politikası hazırlanmıştır. Ancak Suriye’deki savaşın şiddetlenerek devam etmesi ve Suriyelilerin ülkelerine dönmeyeceği anlaşılınca bu çocukların eğitimi için çalışmalara başlanmıştır. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve çeşitli faaliyetlerle Suriyelilerin eğitim sorununa çözüm üretmeye çalışmıştır. Suriyeli nüfusun iki milyona yaklaştığı 2014 yılında ise, Türkiye’de yaşayan yabancı, mülteci ve sığınmacılara yönelik ilk kapsamlı yasal düzenleme hazırlanmıştır. Bu sayede mülteci çocuklara kamp içi ve kamp dışı (Geçici Eğitim Merkezleri ve Devlet Okulları) eğitim hizmetleri verilmektedir (Emin, 2016). Eğitim hizmetleri verilmekle birlikte mülteci durumundaki çocukların yeni çevreye, farklı bir dile, okula, eğitim sistemine, öğretmenlerine ve akranlarına uyum sağlamada zorlandıkları bilinmektedir (Uluocak, 2009).

Eğitim sorunu, mülteci çocukların dünyanın her yerinde sıklıkla karşılaştığı sorunlar arasındadır (Erdoğan, 2015). Şeker ve Aslan (2015) diğer ülkelerde yapılan çalışmalarla ilgili araştırmalarında mülteci öğrencilerin sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunların çocukların dil yetersizliklerinden, velilerin eğitim sürecini anlaması ve çocuğu desteklemesinde yaşanan problemlerden, kendi ülkelerinde hiç eğitim almamalarından veya aldıkları eğitimin eksik olmasından, okul ortamı, öğretmenlerin ve idarecilerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’deki mülteci öğrenciler de eğitim sürecinde benzer sorunlarla karşılaşmaktadır.

Alan yazında mülteci öğrencilerin sorunlarını inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, özellikle mülteci çocukların sorunlarını konu alan çalışmaların daha yoğun olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların, genelde mülteci çocukların okula uyum problemleri (Kiremit vd., 2018), öğretmenlerin mülteci çocuklara karşı yaklaşımı (Sağlam ve Kanbur, 2017), mülteci ço-

cukların akran kültürü (Yanık Özger ve Akansel, 2019) gibi sorunlara yönelik olduğu görülmektedir. Mülteci öğrencilerin, öğrenme ve öğretme sürecinde yaşadığı sorunların öğretmen veya veli görüşlerine göre incelendiği çalışmalar bulunmaktadır (Akanlı, 2016; Başar vd., 2018). Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi eğitim kademesindeki mülteci çocuklara ve mülteci çocuklara eğitim veren okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecindeki yaşantılarına yönelik çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir (Avcı, 2019; Aydın ve Kurtulmuş, 2018; Mercan Uzun ve Bütün, 2016). Coşkun ve Emin (2016) Suriyeli öğrencilerin okullarda uyum sorunu yaşadığını ifade etmiş ve ek olarak bazı okullarda Suriyeli çocukların idareciler tarafından kayıt sürecinde yaşanan isteksizlik, okulda öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından kabul edilme, dışlanma, ötekileştirme, akran zorbalığı gibi olumsuz tavır ve davranışlarla karşılaşmasının uyum sürecini de zorlaştırdığını dile getirmiştir.

Yurt dışında yapılan çalışmalara incelendiğinde; Birman (2002) mülteci çocukların sınıf içerisindeki zihinsel sağlık durumlarına dikkat çekmiştir. Küçük yaşta göç deneyimi yaşayan mülteci çocuklarla Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) yapılan bir çalışmada ise mülteci ergenlerin uyumunun öncelikle okul deneyimlerinden ne kadar etkilendiği ortaya konulmuştur (Mosselson, 2006). Çok kültürlü eğitim ortamları üzerinden konuya değinen Bennett (2007), öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ortam algıları üzerinde çalışmıştır.

Bu çalışmada; sınıfında mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların neler olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır:

- Mülteci çocukların bulunduğu sınıflarda okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
- Mülteci çocukların bulunduğu sınıflarda okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlarla baş etme stratejileri nelerdir?
- Mülteci çocukların bulunduğu sınıflarda okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde nelere ihtiyaç duymaktadır?
- Öğretmenlerin bakış açısıyla velilerin ve sınıftaki diğer çocukların, mülteci çocuklara yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin bakış açısıyla Türk ve mülteci çocukların velilerinin eğitim hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında mülteci çocuk bulunmasına yönelik tutumları nelerdir?
- Mülteci çocukların bulunduğu sınıflarda okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma, mülteci çocukların okul öncesi kurumlarında yaşadıkları sorunları belirlemek ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koyabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışması; araştırmalarda bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak, bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirmek ve bir olayı değerlendirmek için kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996). Yin (1984), durum çalışmasının dört farklı deseninden söz etmektedir: bütüncül tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni, gömülü tek durum deseni ve gömülü çoklu durum deseni. Bu araştırma, tek bir durum ve analiz birimi içermesi sebebiyle bütüncül tek durum deseni olarak tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında, okul öncesi dönemdeki mülteci çocukların eğitimi tek durum olarak ele alınmış ve sınıfında mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenleri analiz birimi olarak alınmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme göre belirlenmiştir (Merriam, 2015). Araştırmadaki örneklem seçiminde dikkat edilen ölçüt öğretmenin sınıfında en az bir mülteci çocuk olmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gaziantep il merkezinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okullarında görev yapmakta olan 11 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Kod Adı	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Toplam Sınıf Mevcudu	Suriye Uyruklu Çocuk Sayısı	Çalıştığı Okul Türü
Ö1	Kadın	2 yıl	25	5	Anaokulu
Ö2	Erkek	2 yıl	22	7	İlkokul
Ö3	Kadın	2 yıl	25	6	Anaokulu
Ö4	Kadın	4 yıl	25	6	Anaokulu
Ö5	Kadın	6 yıl	25	5	Anaokulu
Ö6	Kadın	3 yıl	25	6	Anaokulu
Ö7	Kadın	1 yıl	25	10	Anaokulu
Ö8	Kadın	4 yıl	30	15	İlkokul
Ö9	Kadın	10 yıl	25	8	Anaokulu
Ö10	Erkek	7 yıl	20	7	İlkokul
Ö11	Kadın	6 yıl	23	3	İlkokul

Tablo 1'e göre çalışma grubundaki 11 öğretmenden 9'u kadın, 2'si erkektir. Bu öğretmenlerin 7'si anaokulunda, 4'ü ilkokula bağlı anasınıflarında görev yapmakta olup, sınıflarında en az 3 mülteci çocuk vardır. Çalışma grubunda yer alan 11 öğretmenin de mülteci öğrencileri okula düzenli olarak devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Bu kapsamda sınıfta mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı tarafından ilgili alan yazın doğrultusunda hazırlanan bu form uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda yeniden yapılandırılan form aracılığıyla sınıfta mülteci çocuk bulunan iki öğretmenle pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonucunda tekrara düşülen bir soru formdan çıkarılmış ve benzer yanıtlar içeren iki soru birleştirilmiştir. Bu kapsamda son şekli verilen görüşme formu iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde öğretmenlerin demografik bilgilerini içeren sorular bulunurken ikinci bölümde sınıfta mülteci çocuk bulunan öğretmenlerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri, velilerin eğitime karşı düşünceleri gibi konulara ilişkin görüşlerini, beklentilerini ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışma grubunun oluşturulmasında gönüllü katılım esas alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan altı öğretmen ile uygun oldukları gün ve saat içinde randevu alınarak yüz yüze görüşme yapılmıştır. Beş öğretmen ile eğitime ara verilmesi sebebiyle online görüşme yapılmıştır. Her bir öğretmen ile gerçekleştirilen görüşme ortalama 25 dakika sürmüştür. Görüşmeler öğretmenlerin izni doğrultusunda ses kaydına alınmıştır. Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan araştırmanın yapılması için 11.06.2020 tarihli, 91770517-199/E.68992 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde, elde edilen verileri açıklamaya yönelik kavramlara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu süreçte görüşmelere ait ses kayıtları ve notlar transkript edilerek yazılı hale dönüştürülmüştür. Ham verilerden görüşme kayıtları 31 sayfa şeklinde yazılı doküman haline getirilmiştir. Elde edilen veriler birçok kez okunarak kodlanmıştır. Veriler kodlandıktan sonra ilişkili ve benzer veriler aynı kod altında birleştirilerek alt kategoriler oluşturulmuştur. Bu işlemden sonra bütün veriler tekrar okunup ilişkili olan alt kategoriler aynı grupta birleştirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Veriler araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve katılımcıların görüşlerine yönelik bir gerçeklik ortaya koyabilmek amacıyla ham metin

verilerinden alıntılar sunulmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlere birer kod (Ö1, Ö2, Ö3 vb..) verilerek doğrudan alıntılar aracılığıyla görüşleri yansıtılmıştır. Ham verilerden oluşturulan kodlar, alt kategoriler ve kategoriler uzman görüşüne sunulurken fikir birliğine varılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, çalışmadan elde edilen kodlarla oluşturulan kategoriler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 2. Mülteci Çocukların Bulunduğu Sınıflarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar

Kategori	Alt kategori	Kodlar
İletişim	Sözel iletişim yetersizliği	Çocukların Türkçe bilmemesi (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11)
	Kültürel kavram eksikliği	Ebeveynlerin Türkçe bilmemesi (Ö4, Ö5, Ö8) Çocuklara millî bayram ve özel günlerin açıklanamaması (Ö10)
Davranış	Kurallara uymama	Çocukların istedikleri şekilde hareket etmeleri (Ö1, Ö6)
	Saldırgan davranışlar	Çocukların hırçın davranışlar göstermeleri (Ö4, Ö5, Ö6, Ö8)
	Dikkat eksikliği	Çocukların etkinlik sırasında odaklanmaması (Ö11)

Tablo 2'ye göre, okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitiminde yaşadıkları sorunlar iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu mülteci çocuklarla iletişimde problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu kategori altında, sözel iletişim yetersizliği, kültürel kavram eksikliği alt kategorileri elde edilmiştir. Sıklık sırasına göre öğretmenler iletişim problemlerini çocukların Türkçe bilmemesi, ebeveynlerin Türkçe bilmemesi, milli bayram ve özel günlerin açıklanamaması şeklinde ifade etmiştir. Aşağıda bu sorun durumlarına ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: “Öncelikle dil konusunda problem yaşıyoruz. Anlaşmakta zorluk çekiyoruz. Türkçe bilmedikleri için doğal olarak ne dediğimi anlamıyorlar. Bu sebepten de sınıf içerisinde benim verdiğim veya söylediğim sözleri dinlemeyerek kendi kafalarına göre hareket ediyorlar.”

Ö4: “En fazla dil problemi oluyor pek fazla anlamıyoruz. Hem çocuklarla hem ebeveynleriyle bu sıkıntılar oluyor.”

Ö10: "Genellikle çocukların kavram ve kelimeleri anlamamalarından kaynaklı etkinliklere giriş ve açıklamalarla, bazı konuların kavratılması noktasında dil sorunu en temel sorunumuz. Ayrıca milli bayram ve özel günlerin açıklaması esnasında zaman zaman karşılık bulmadığımı gözlemliyorum."

Çalışma grubundaki öğretmenlerin yaşadığı problemlerden bir diğeri ise davranış problemleridir. Öğretmenlerin ifadelerine göre çocukların gösterdiği davranış problemleri söz dinlememe, saldırganlık ve dikkat eksikliği olarak ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu problem durumlarına ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: "Sınıf içerisinde benim verdiğim veya söylediğim sözleri dinlemeyerek kendi kafalarına göre hareket ediyorlar. Bu da sınıf içerisinde bir düzen sağlamamı zorlaştırıyor."

Ö11: "Genellikle Türkçe-Dil etkinliklerinde sorun yaşıyoruz. Türkçe dili, kelime hazineleri düşük olduğu için hikâye dinlemesi gereken esnada hikayeyi dinlemekte zorlanıyorlar ve farklı şeylere odaklanıyorlar. Böylece diğer çocukların da dikkati dağılıyor."

Çalışmada öğretmenlerin, karşılaşılan problemlerin çözümünde bireysel çaba gösterdikleri ve dışardan destek aldıkları bulgusu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin problemlere yönelik çözümlerine ilişkin kategoriler, alt-kategoriler ve bu alt kategorilere ait kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlerin Problem Durumlarına Karşı Çözüm Stratejileri

Kategori	Alt kategori	Kodlar
İletişim aracı kullanma	Beden dili	El hareketleriyle (Ö1, Ö3, Ö8) İşaretlerle (Ö4, Ö5, Ö6, Ö7)
		Ses tonuyla (Ö11)
	Çeviri programı	Telefondan çeviri programı (Ö7)
Destek alma	Çocuklardan destek	Arapça bilen çocuklardan yardım (Ö2, Ö3, Ö10)
	Personelden destek	Arapça bilen personelden yardım (Ö4, Ö5, Ö6) Tercüman yardımı (Ö9)

Tablo 3'e göre okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitiminde yaşadıkları problem durumlara yönelik çözümleri; iletişim aracı kullanma ve destek alma olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. İletişim aracı kategorisi altında, beden dili ve çeviri programı alt kategorilerine ulaşılmıştır. Sıklık sırasına göre öğretmenler işaretlerle, el hareketleriyle, ses tonuyla ve telefondaki çeviri programlarını kullanarak iletişim kurmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda problem durumların çözümüne yönelik öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *"İlk başta el hareketleriyle anlaşıyoruz. İşte tuvaletin yeri, su içme vs. bunun gibi şeylere el işaretleriyle."*

Ö7: *"Sınıfta bazen telefonda çeviri yaparak kendimi anlatmaya çalışıyorum, çoğu zaman el işaretleriyle anlaşmaya çalışıyorum."*

Ö11: *"Kendime yakın bir yere oturtuyorum çocukları. Farklı ses tonlarıyla dikey katlarını çekmeye çalışıyorum. Başarılı olmadığım zamanlarda kendi hallerine bırakıyorum."*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde yaşadıkları problem durumlara yönelik çözümlerinden bir diğeri ise destektir. Destek kategorisinde çocuklardan destek ve personelden destek alt kategorilerine ulaşılmıştır. Sıklık sırasına göre Arapça ve Türkçe bilen çocuklardan, Arapça bilen personelden yardım alma ve tercüman yardımı şeklinde ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö3: *"Türkçe ve Arapça bilen çocuklardan iletişim konusunda çevirmenlik isteyerek çözüyorum."*

Ö6: *"Çok zorlandığım zamanlarda okulda Arapça bilen personellerimizden yardım istiyorum."*

Ö10: *"Genellikle Türkçe'yi daha iyi bilen akranlarından yardım alıyorum."*

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, yaşanan problemlerin çözümünde ne tür desteğe ihtiyaç duydukları konusunda kişisel gelişim ve personel yardımı kategorilerine ulaşılmıştır. Öğretmenlerin duydukları ihtiyaçlara ilişkin kategoriler, alt-kategoriler ve bu alt kategorilere ait kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmenlerin Problemlerin Çözümündeki İhtiyaçları

Kategori	Alt kategori	Kodlar
Personel Yardımı	Tercüman Desteği	Sınıfta tercüman ihtiyacı (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11)
	Okul Personeli Desteği	Rehber öğretmen (Ö1, Ö8)
Kişisel Gelişim	Dil bilme	Arapça bilmek (Ö1, Ö4, Ö7)

Tablo 4'e göre okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitiminde yaşadıkları problemlerin çözümünde duydukları ihtiyaç iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu personel yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu kategori altında öğretmenler tercüman desteği ve okul personeli desteği alt kategorilerini ifade etmişlerdir. Sıklık sırasına göre öğretmenler sınıfta tercümanın bulunması ve rehber öğretmene yönlendirme durumlarını ifade etmiştir. Aşağıda bu durumlara ilişkin öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *"Yanımda biri olsaydı daha rahat edebilirdim bu konuda. Bazen sosyal uyum problemleri çektikleri için rehber öğretmenimizin ihtiyacı oluyor."*

Ö8: *"Ailelerle anlaşmak için ayrı bir desteğe ihtiyacım var, davranış problemlerini çözmek için rehberlik servisine ihtiyacım var, ama o da Arapça bilmediği için yine çözüm bulamıyorum."*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde yaşadıkları problemlerin çözümünde ihtiyaç duydukları konulardan bir diğeri kişisel gelişimdir. Bu kategoride dil bilme alt kategorisine ulaşılmıştır. Arapça bilmenin sorunun çözümünde etkili olacağını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *"Bazen Arapça bilme konusunda bir desteğe ihtiyacım olduğunu varsayıyorum. Tabi ki bizim Arapça konuşarak onlarla anlaşmamız zor, ama en azından birkaç kelime bilseydim. Böyle bir desteğe ihtiyacım var."*

Ö7: *"En çok ihtiyaç duyduğum şey dil konusu. Arapça bilmek çok yardımcı olurdu."*

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde eğitim sürecini aksatan durumların "iletişim sorunu" ve "öğrenme süreci" kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Öğretmenlerin eğitim sürecini aksatan durumlara ilişkin kategoriler, alt-kategoriler ve bu alt kategorilere ait kodlar Tablo 5'te sunulmuştur

Tablo 5. Öğretmenlerin Eğitim Sürecini Aksatan Durumlar

Kategori	Alt kategori	Kodlar
İletişim Sorunu	Türkçe Bilmeme	Türkçe'ye hakim olmama (Ö1, Ö2, Ö3, Ö9)
	Türkçeyi Anlamıyor	Duymamış gibi yapma (Ö1)
	Görünme	İletişime geçmekten hoşlanmama (Ö4, Ö5)
Öğrenme Süreci	İlgisizlik	Etkinlik yapmak istememe (Ö1)
	Dikkatini yoğunlaştıramama	Etkinliklere yoğunlaşamama (Ö6, Ö7, Ö8)
	Sınıf koşullarının uygun olmayışı	Sınıfın küçüklüğü (Ö11) Materyal eksikliği (Ö11)

Tablo 5'e göre okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecini aksatan durumlara ilişkin görüşleri iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu iletişim sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu kategori altında öğretmenler, "Türkçe bilmeme" ve "Türkçeyi anlamıyor görünme" alt kategorilerini ifade etmişlerdir. Sıklık sırasına göre öğretmenler Türkçeye hakim olmama, iletişime geçmekten hoşlanmama, duymamış gibi yapma kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu sorun durumlarına ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: "Sınıfta eğitimi aksatan genelde Suriyeli öğrenciler oluyor. Çünkü artık Türkçeyi anladıklarını biliyorum, bunu anlamamış gibi yapıyorlar ve beni dinlemiyorlar. Sanki hiç duymamış gibi söylediğim şeyleri yapmamaya çalışıyorlar."

Ö5: "Çocuklar Türkçeyi öğrense bile bildiklerini asla belli etmiyorlar, iletişime geçmeyi istemiyorlar. Sanki bildiğini göstermemek daha çok işlerine geliyormuş gibi davranıyorlar."

Çalışma grubundaki öğretmenlerin, eğitim sürecini aksatan durumlar hakkındaki görüşlerinden bir diğeri ise öğrenme sürecidir. Bu kategoride ilgisizlik, dikkatini yoğunlaştıramama, sınıf koşullarının uygun olmayışı alt kategorilerine değinmişlerdir. Sıklıklara bakıldığında etkinliklere yoğunlaşamama, etkinlik yapmak istememe, sınıfın küçüklüğü, materyal eksikliği kodları yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: "Sıkıldıklarında hiçbir şekilde bana yardımcı olmuyorlar. Herhangi bir etkinliği yapmaları konusunda istemiyorlarsa ikna etmek mümkün değil."

Ö7: "Suriyeli çocukların diğer çocukların dikkatini dağıtması ve benim dediğilerimi dinlemiyor oluşları eğitimi aksatıyor."

Ö11: "Sınıftaki eğitimi aksatan durumlar, mekanın (sınıfın) küçük olması ve hareketli oyun etkinlikleri gerçekleştirilirken sıkıntı oluşturmaması. Zaman zaman da etkinlikler gerçekleştirilirken materyal sorunu yaşıyoruz."

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde velilerin mülteci çocuklara karşı tutumlarının olumlu ve olumsuz kategorilerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Öğretmen bakış açısıyla velilerin mülteci çocuklara yönelik tutumlarına ilişkin kategoriler ve kodlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretmen Bakış Açısıyla Velilerinin Mülteci Çocuklara Karşı Tutumları

Kategori	Kodlar
Olumsuz	Kötü etkileme (Ö1, Ö5, Ö8)
	Şiddet uygulamadan şikâyet (Ö3, Ö6)
	Sınıfta istememe (Ö4, Ö7, Ö9)
Olumlu	Herhangi bir ayırım yok (Ö2, Ö10, Ö11)

Tablo 6'ya göre okul öncesi öğretmenlerinin, velilerin mülteci çocuklara karşı tutumlarına yönelik ifadeleri iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu velilerin olumsuz tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Sıklık sırasına göre öğretmenler velilerin mülteci çocukları sınıfta istememe, kötü etkileme, şiddet uygulamadan şikâyet ettiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu iletişim durumlarına ilişkin öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *“Açıksa olumsuz düşünüyorlar. Özellikle sınıfta birkaç çocuk var. Ne kadar ne yaparsam yapayım küfredme alışkanlığından kurtaramadım. Diğer Türk asıllı velilerimin en çok şikâyet ettiği noktalardan birisi o ve kendi çocuklarını kötü etkilediklerini düşünüyorlar. Mahalledeki genel kanı bu zaten.”*

Ö8: *“Suriyeli çocukların sınıfta bulunması diğer velileri huzursuz ediyor. Mahallede dahi kendi çocuklarına zarar verdikleri için okula yollarken tedirgin olduklarını dile getiriyorlar.”*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin velilerin mülteci çocuklara karşı tutumlarından diğeri ise olumlu tutumlardır. Bu kategoride sınıfta herhangi bir ayırım olmadığı koduna değinmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö2: *“Mahallede herkes Arapça konuştuğundan Türk-Suriyeli ayırımı yapılmıyor.”*

Ö11: *“Velilerimden herhangi olumsuz bir şey işitmedim. Normal karşılıyorlar artık.”*

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde mülteci çocukların velileriyle iletişim kurarken kullandıkları çözüm yollarına ilişkin görüşlerinin, öğretmen çözümü ve destek kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Öğretmenlerin velilerle iletişimine ilişkin kategoriler ve kodlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mülteci Çocukların Velileriyle İletişimi

Kategori	Kodlar
Destek Alma	Arapça-Türkçe bilen çocuklardan yardım alma (Ö11)
	Arapça bilen personelden yardım alma (Ö1, Ö5, Ö6)
	Tercüman yardımı (Ö4, Ö8)
İletişim Aracı Kullanma	Arapça-Türkçe bilen velilerden yardım alma (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10)
	Kelime kelime konuşarak (Ö1)
	Çeviri programları (Ö4, Ö5)

Okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların velileriyle iletişimleri; destek alma ve iletişim aracı kullanma olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. Sıklık sırasına göre öğretmenler; Arapça-Türkçe bilen velilerden yardım, Arapça bilen personelden yardım, tercüman yardımı, Arapça-Türkçe bilen çocuklardan yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu iletişim durumlarına ilişkin öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö9: “Suriyeli velilerimle başkalarının yardımıyla iletişim kuruyorum, başkaları tercüme ediyor benim dediklerimi onlara.”

Ö10: “Türkçeyi iyi bilen Suriyeli velileri arada çevirmen olarak kullanarak ve bazı durumlarda da okulumuzdaki çevirmen görevli yardımıyla.”

Çalışma grubundaki öğretmenlerin, mülteci çocukların velileriyle iletişim yöntemlerinden diğeri ise öğretmen çözümüdür. Bu kategoride; çeviri programları ve kelime kelime konuşarak kodlarına değinmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: “Hizmetli olarak çalışan ablanız ve abimiz var. Onlar Arapça biliyorlar. Genelde böyle Türkçeyi az çok anlayabiliyorlarsa yavaş yavaş, kelime kelime bir şeyler anlatmaya çalışıyoruz. Eğer anlamayacaklarını biliyorsak o abla ve abimiz yardım ediyor.”

Ö5: “Telefondaki çeviri programlarını kullanıyorum.”

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde velilerin eğitime bakış açıları konusunda, olumlu ve olumsuz kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Öğretmenlerin gözünden velilerin eğitime bakış açılarına ilişkin kategoriler ve kodlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Gözünden Velilerin Eğitime Bakış Açıkları

Kategori	Alt kategori	Kodlar
Olumlu	Mülteci çocukların velileri	Destek olmaya çalışıyorlar. (Ö3, Ö5, Ö10)
		Aile katılımına önem veriyorlar (Ö4, Ö6, Ö7, Ö11)
	Türk çocukların velileri	Aile katılımına önem veriyorlar. (Ö1, Ö6, Ö7) Eğitime önem veriyorlar. (Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11)
Olumsuz	Mülteci çocukların velileri	Amaç çocuğun evden çıkması (Ö1, Ö9)
		Aile katılımına önem vermiyorlar (Ö1, Ö8, Ö9)
	Türk çocukların velileri	Okula uğramıyorlar (Ö2) Aileler ilgisiz (Ö2)

Tablo 8'e göre okul öncesi öğretmenlerinin gözünden velilerinin eğitime bakış açıları iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu velilerin eğitimde olumlu bakış açısına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu kategori altında öğretmenler, mülteci çocukların velileri ve Türk uyruklu çocukların velileri alt kategorilerini sıklık sırasına göre; eğitime önem veriyorlar, aile katılımına önem veriyorlar, destek olmaya çalışıyorlar kodlarıyla ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumlara ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *“Ben kenar mahallede çalıştığım için açıkçası Türk ailelerde de yer yer boşvermişlik oluyor, ama aile katılımı etkinliklerde katılımın çoğu onlardan geliyor.”*

Ö6: *“Türk öğrencilerimin velilerinin çoğunluğu eğitime çok önem gösteriyor, benimle iş birliği halindedir.”*

Ö11: *“Suriye uyruklu çocukların velileri çocuğun okula istekli gelmesini, iyi derecede Türkçe öğrenmesini, güzel bir sosyal çevre oluşturmasını istiyorlar. Aile katılım etkinliklerine eksiksiz katılıyorlar.”*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin velilerinin eğitime bakış açıları hakkındaki görüşlerinden bir diğeri ise olumsuz tutumlardır. Bu kategoride mülteci çocukların velileri ve Türk uyruklu çocukların velileri alt kategorilerinde “aile katılımına önem vermiyorlar, amaç çocuğun evden çıkması, okula uğramıyorlar, aileler ilgisiz” kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: “Suriyeli velilerin eğitime bakış açıları özenli değil. Tamamen çocuğu bir okula göndermek veya evden çıkması anlamında gördüklerini düşünüyorum. Çünkü eğitimle alakalı aile katılımları olsun veya diğer bütün etkinliklerde çağırduğumuzda onlardan geri dönüt alamıyoruz. Aksine daha boş vermiş davranıyorlar”

Ö2: “Çoğunun umurunda değil. Sadece çocuklar evden gitsin diye okula yoluyorlar.”

Ö9: “Eğitime bakış açıları, tamamen çocukları okula gönderip kurtulmak üzerine olduğunu düşünüyorum. Aile katılım etkinliklerine de pek katılım sağlamıyorlar.”

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde; sınıflarında mülteci çocukların bulunmasının, öğretmenleri nasıl etkilediğine ilişkin veriler incelendiğinde duygusal ve motivasyon kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocukların bulunmasına ilişkin kategoriler, alt kategoriler ve kodlar Tablo 9’ da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocukların Bulunmasına İlişkin Görüşleri

Kategori	Alt kategori	Kodlar
Motivasyon	Olumlu	Farklı kültür (Ö10)
		Sınıfı çok dağıtıyorlar (Ö1,Ö6)
	Olumsuz	Şiddete eğilimli öğrenci (Ö11)
		Yoruluyorum (Ö2,Ö5)
		İletişim de zorlanıyorum (Ö3,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9)
Duygusal	Olumlu	Tüm çocuklar eşit (Ö1,Ö9)
		Mesleki doyumumu artırıyor (Ö4)

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında mülteci çocukların bulunmasının, öğretmenleri nasıl etkilediğine ilişkin veriler incelenerek iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu motivasyon açısından değerlendirmişlerdir. Bu kategori altında öğretmenler, olumlu ve olumsuz alt kategorilerini ifade etmişlerdir. Sıklık sırasına göre öğretmenler; iletişim de zorlanıyorum, sınıfı çok dağıtıyorlar, yoruluyorum, şiddete eğilimli öğrenci ve farklı kültür kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumlara ilişkin öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: "Bazen böyle sınıfları çok zorladıklarında veya sınıfın düzenini bozdukları zaman motivasyonumu kötü etkiliyor."

Ö6: "Dil konusunda sıkıntı yaşamak beni çok zorluyor. Sınıfın düzenini sağlamaya çalışırken daha fazla efor harcamam gerekiyor. Suriyeli öğrencilerin Türkçe anlasa bile benimle iletişime geçmemesi motivasyonumu düşürüyor."

Ö10: "Herhangi bir sorun ya da zorluk olarak görmüyorum. Aksine farklı bir dil farklı bir kültür içinde var olma mücadelesi veren ve içinde yer aldığı topluma da uyum gösterme çabası gösteren kimseler olarak görüp elimden geldiğince en donanımlı şekilde yetişmelerini sağlamaya çalışıyorum."

Çalışma grubundaki öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocukların bulunması, öğretmenleri nasıl etkilediğine ilişkin görüşlerinden bir diğeri ise duygusal boyuttur. Bu kategoride olumlu alt kategorisine değinmişlerdir. Tüm çocuklar eşit, mesleki doyumunu arttırıyor kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö4: "Bazen çok zorlandığım zamanlar oluyor ancak her çocuğun özel olduğunu düşününce onlara da katkı sağlamak mesleki doyumumu arttırıyor."

Ö9: "Çocukların hepsi benim için eşit ancak onlarla olan iletişim problemim sınıftaki durumumu etkiliyor bu da moralimi bozuyor."

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde; mülteci çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin veriler incelendiğinde aileye yönelik, çocuğa yönelik, öğretmenlere yönelik kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Mülteci çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin kategoriler ve kodlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğretmenlerin Mülteci Çocukların Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunların Çözümüne Yönelik Görüşleri

Kategori	Kodlar
Öğretmene Yönelik	Tercüman desteği (Ö2,Ö3,Ö5,Ö8,Ö9,Ö10)
	Dil eğitimi (Ö7,Ö8)
	Akrabaların farklı sınıflara verilmesi (Ö3)
Çocuğa Yönelik	Dile yönelik ekstra eğitim (Ö4,Ö10)
	Etkinlik sürecinde dil etkinliklerinin arttırılması (Ö6)
Aileye Yönelik	Dil çalışmaları (Ö1)
	Okuma yazma kursları (Ö11)

Okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin veriler incelendiğinde bulgular üç kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretmene yönelik kategorisini ifade etmişlerdir. Sıklık sırasına göre öğretmenler; tercüman desteği, dil eğitimi kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumlara ilişkin öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö2: *“Kesinlikle her sınıfa bir tercüman olması gerekiyor. Sürecin daha verimli olması ve benim de motivasyonumu arttırması için faydalı olacağını düşünüyorum”*

Ö5: *“Sınıfta yanımızda Arapça bilen başka bir çalışan olsa her şey daha kolay olabilirdi. En azından dönemim başında birbirimize alışana kadar onların dilinde konuşan birinin olması çocukları da rahatlatırdı. Sınıf düzeninin daha çok oturmasını sağlayabilir.”*

Ö7: *“Çocuklarla anlaşmak için ya bizlerin üniversite eğitiminde temel düzeyde bir dil eğitimi almamız gerek ya da yanımızda bize yardımcı olacak birinin daha olması gerekli.”*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin mülteci çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin görüşlerinden bir diğeri ise çocuğa yönelik kategorisidir. Akrabaların farklı sınıflara verilmesi, dile yönelik ekstra eğitim, etkinlik sürecinde dil etkinliklerinin arttırılması kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö3: *“Kesinlikle tercümana ihtiyacım olmaktadır ve hiç Türkçe bilmeyen ve akraba olanların aynı sınıfta olmamasını önerebilirim.”*

Ö10: *“Örgün eğitim öncesi dil üzerine kısa bir hızlandırılmış dil programına katılmaları iyi olabilir.”*

Çalışma grubundaki öğretmenlerin mülteci çocukların eğitim sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin görüşlerinden bir diğeri ise aileye yönelik kategorisidir. Dil çalışmaları, okuma yazma kursları kodlarını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerden alıntılara yer verilmiştir.

Ö1: *“Daha çok aileyle bir arada bir şeyler yapılması gerektiğini düşünüyorum. Ama şu anki tavırlarını düşündüğüm zaman aslında onlar için önemli olan eğitim olmadığından kaynaklı bunun çözümü için somut bir örnek veremem şu an. Ama daha çok dile yönelik, daha çok aileyle ortaklaşa bir durum olması konusunda bir şeyler yapılabilir diye düşünüyorum.”*

Ö11: *“En büyük sorun dil. Eğer Suriyeli öğrenciler eğitimimizde sürekli var olursa aileleri de bu işin içine katıp ailelere de Türkçe konuşma-yazma kursları vermeliyiz. Bu şekilde çocuklar evde de desteklenmiş olur.”*

Tartışma

Araştırmada sekiz okul öncesi eğitimi öğretmeni ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, mülteci çocukların eğitim sürecinde dil farklılığından dolayı iletişim sorunu ve sınıfta davranış problemleri yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim sürecinde öğretmen ve çocukların etkileşimi önemlidir. Ancak sınıf içerisinde dil farklılığından dolayı sağlıklı bir iletişim olmaması, eğitim sürecini ve çocukların birbirleriyle sosyalleşmesini zorlaştırmaktadır. Dil problemi alan yazında sıkça ifade edilen sorunlardandır. Dil farklılığı çocukların kendilerini ifade edemedikleri için içlerine kapanmalarına ya da saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir (Yohani, 2010). Uzun ve Bütün'ün (2016) çalışmasında, sığınmacı çocukların dil sorunundan dolayı öğretmenleri ve akranları ile iletişime giremedikleri dolayısıyla kendilerini ifade edemedikleri için iletişim ve uyum sorunu yaşadıkları görülmüştür. Kardeş ve Akman'ın (2018) çalışmasında da çocuklarda dil ve okula uyum problemlerinin en fazla gözlemlenen problem olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada öğretmenlerin eğitim sürecinde, mülteci çocuklarla dil problemlerinden dolayı beden dili kullanarak, Arapça bilen personelden veya çocuklardan yardım alarak iletişim kurmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dil problemini çocuklarla birlikte öğretmenler de yaşamaktadır. Hem öğrenme sürecinde çocuklarla hem de velilerle işbirliği yaparken zorlanmakta ve kendi çözümleri vasıtasıyla anlaşmaya çalışmaktadırlar. Bulut, Kanat Soysal ve Gülçiçek (2018) göçmenlerin eğitiminde beden dili ile iletişim kurmanın öğretmenlerin sık kullandıkları yöntemlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Göçmenler (2014) yaptığı araştırmada iletişim kurarken beden dilinin kişilerin birbirine karşı algılarını önemli düzeyde etkilediğini vurgulamaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği ortamlarda beden dilinin etkili bir iletişim aracı olarak kullanıldığını ifade etmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin ifadelerine göre mülteci çocukların gelişim alanlarında dil gelişiminde geride olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil gelişimi çocukların yalnızca iletişim becerilerini değil aynı zamanda sosyal becerilerini de etkilemektedir. Avcı (2019) tarafından yapılan araştırma da mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları temel sorunun dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Mülteci çocukların dil gelişimini desteklemek için okul öncesi sınıflarında şarkılar, parmak oyunları gibi çeşitli Türkçe dil etkinliklerinin çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Bütün bunlar mülteci çocukların Türkçe öğrenmesine, dil gelişimlerine ve öğrenme sürecinde daha aktif olmalarına katkı sağlayabilir.

Öğretmenlerin bakış açısıyla sınıftaki çocukların ve velilerinin, mülteci çocuklara karşı olumsuz tutuma sahip oldukları ve sürekli şikâyet ettikleri belirlenmiştir. Veriler incelendiğinde velilerin ve çocukların olumsuz düşüncelere sahip olmasının temel nedeninin mülteci çocukların davranış problemlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca mülteci çocukların dil, kültür ve giyimlerinin farklı olması diğer

çocukların ve velilerin tutumlarını etkileyebilir. Mercan Uzun ve Bütün'ün (2016) yaptığı araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Çalışmada ailelerin Suriyeli sığınmacı çocuklara yönelik olumsuz tutum sergilemesinin en temel nedeninin sosyo-ekonomik imkânsızlıklar ve Suriyeli sığınmacı çocukların istenmeyen davranışlar gösterdiklerinden dolayı olumsuz tutuma sahip olduklarını ortaya koymuşlardır.

Okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların velilerin aileleriyle dil farklılığından dolayı iletişim kurmakta zorlandıkları ve çoğunlukla Arapça bilen personellerden, velilerden, çocuklardan destek aldıkları sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte mülteci çocukların velilerinin okul öncesi eğitime karşı tutumlarının çoğunlukla olumlu yönde olduğunu ancak aile katılım etkinliklerine dil farklılığından dolayı aktif katılamadıklarına ulaşılmıştır. Şeker ve Aslan (2015) tarafından yapılan araştırmada ailelerin dil farklılığından dolayı yetersiz kaldıkları için okuldaki faaliyetlere katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna rağmen öğretmenler ailelerin süreçte destek olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bakış açısıyla velilerin okul öncesi eğitime karşı tutuma sahip oldukları ve aile katılım etkinliklerine katılım sağlamaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Göçmen olan ailelerin farklı bir kültüre uyum sağlamaları, maddi ve manevi açıdan mücadele içinde olmaları ve eğitim düzeylerinin düşük olması eğitime bakış açılarını etkileyebilir. Diğer yandan velilerin eğitime ve aile katılım etkinliklerine yönelik tutumları çocukların gelişimleri açısından oldukça önemlidir. İkinci Vural (2012) çalışmasında, okul öncesi dönemde aile katılımı çalışmalarının; aile ve okul arasında önemli bir bağ sağlayan köprü olarak nitelendirilebileceği ve okul öncesi dönemde aile katılımı çalışmaları ile karşılaşan velilerin ilköğretim döneminde daha tecrübeli ve katılıma açık veliler olmalarını sağlayacağını ifade etmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında mülteci çocukların bulunmasının fiziksel, duygusal yönden öğretmenlere olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin motivasyon açısından hem olumlu hem olumsuz etkilendikleri belirlenmiştir. Kiremit ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada da sınıfında mülteci çocuk bulunan öğretmenlerin bir kısmı bu durumu avantaj olarak; bir kısmı ise dezavantaj olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu durumu avantaj olarak gören öğretmenler, farklı bir kültürü tanıma fırsatı bularak çok kültürlü eğitim ortamına sahip olduklarını düşünürken; dezavantaj olarak gören öğretmenler mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim sürecini aksattıklarını, Türk öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonunu düşürdüklerini, olumsuz yönde davranış değişikliğine sebep olduklarını ifade etmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenleri mülteci çocukların eğitim sürecinde ailelere, çocuklara ve öğretmenlere yönelik çözüm önerileri sunmuşlardır. Ailelere yönelik, dil çalışmaları ve okuma-yazma kursları verilebileceğini; çocuklara yönelik, dil çalışmalarının ve Türkçe etkinliklerinin artırılmasını, akraba olan çocukların farklı sınıflara verilmesinin etkili olabileceğini; öğretmenlere yönelik ise sınıflarda tercümanın bulunmasını

ve öğretmenlere dil eğitimi verilebileceğine yönelik önerileri ifade etmişlerdir. Okul yönetiminin de mülteci çocuklara ve ailelere yönelik destekleyici uygulamalar yapması hem veliler hem de çocuklar açısından faydalı olabilir. Avcı'nın (2019) yaptığı çalışmada da öğretmenlerin mülteci öğrencilerle yaşadıkları sorunların çözümü için eğitim programlarının uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Sınıfta mülteci çocuk bulunan okul öncesi öğretmenleriyle yapılan çalışmada sonuç olarak en büyük sorunun dil sorunu olduğu belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlerin, hem çocuklarla hem de velilerle iletişim kurmakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Sınıftaki diğer çocukların ve velilerinin mülteci çocuklara yönelik önyargılı olduğu ve çocukların tutumlarının mülteci çocukların eğitim sürecini, sosyalleşmelerini etkilediği görülmüştür. Mülteci çocukların eğitimden maksimum seviyede faydalanması ve öğretmenlerin yüksek motivasyona sahip olabilmesi için okullarda tercüman bulunması, öğretmenlerin okul yönetimi tarafından motivasyon açısından desteklenmesi önemlidir. Özellikle mülteci çocukların okul öncesi eğitime katılım oranlarının artırılması, sınıf ortamının düzenlenmesi ve aile katılımının sağlanması, dil problemleri ve okula uyum problemlerinin çözülmesi bakımından etkili olacaktır. Aynı zamanda dil ve okula uyum problemlerinin okul öncesi eğitim sürecinde çözülmesi, ilköğretime hazırlığın sağlanmasında da yararlı olabilir.

Elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Öğretmenlere, mülteci çocukların Türkçe öğrenmesinde sınıf içi ne tür uygulamaların yapılabileceği ve iletişime yönelik hizmetiçi eğitim seminerleri verilebilir.
- Mülteci çocuklara ve velilerine dil eğitimi verilebilir.
- Sınıflarda öğretmenlere dil açısından yardımcı olabilecek tercümanın olması faydalı olabilir.
- Anadillerinde eğitim alma şansları olmayan mülteci çocukların özellikle Türkçe öğrenmeleri açısından okul öncesi eğitim zorunlu kılınarak ilköğretime daha hazırlıklı olmaları sağlanabilir.
- Yapılan bu araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda okul öncesi dönemdeki çocuklarla araştırma yapılabilir.
- Yapılan bu çalışma nitel bir araştırmadır. Konuyla ilgili örneklem sayısının yüksek olduğu nicel araştırmalar da yapılabilir.
- Okul öncesi eğitim alan ve almayan mülteci çocukların ilköğretime uyum süreci ve akademik başarıları incelenebilir.

Kaynakça

- AKALIN, A.T. (2016). *Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- AKINCI, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- AKŞİT, G., Bozok, M. ve Bozok, N. (2015). Zorunlu göç, sorunlu karşılaşmalar: Hisar köyü, Nevşehir'deki Suriyeli göçmenler örneği. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 92-116.
- AVCI, F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden mülteci öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Language Teaching and Educational Research (LATER)*, 2(1), 57-80.
- AYDIN, S. ve Kurtulmuş, Z. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin göçmen çocukların eğitim sorunları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22, 23-250.
- BAŞAR, M., Akan, D. ve Çiftçi, M. (2018). Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Kastamonu Education Journal*, 26 (5), 1571-1578.
- BENNETT, C. I. (2007). *Comprehensive Multicultural Education: Theory and Practice* (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- BİRMAN, D. (2002). *Refugee Mental Health in the classroom: A Guide for the ESL Teacher*. Denver, CO: Spring Institute for Intercultural Learning. <file:///C:/Users/pc/Downloads/Birman2002ESLteacher.pdf> adresinden 21.06.2020 tarihinde erişilmiştir.
- BULUT, S., Kanat Soysal, Ö. ve Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1210-1238.
- COŞKUN, İ. ve Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası. Fırsatlar ve Zorluklar. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı: İstanbul. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160906135243_turkiyedekisuriyelilerinegitimindeyol-haritasi-pdf adresinden 21.06.2020 tarihinde erişilmiştir.
- EKİNCİ VURAL, D. (2012). *Okul öncesi eğitimin ilköğretime etkisinin aile katılımı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- EMİN, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları. SETA,153, www.setav.org.tr adresinden 21.06.2020 tarihinde erişilmiştir.
- ERDOĞAN, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- GALL, M. D., Borg, W. R. ve Gall, J. P. (1996). *Educational Research an Introduction* (6. Edition). USA: Longman.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mülteci Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara...

- GÖÇ İDARESİ MÜDÜRLÜĞÜ (2019). *Geçici Koruma*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 adresinden 06.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- GÖÇMENLER, H. (2014). Beden dilinin yabancılara Türkçe öğretimi açısından önemi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 1, 63-74.
- IOM ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ. 2009. Göç Terimleri Sözlüğü. çev. ed. Bülent Çiçekli. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- KARDEŞ, S. ve Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1224-1237.
- KİREMİT, R.F., Akpınar, Ü. ve Tüfekçi Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149.
- MEB (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı*. Ankara: MEB.
- MERCAN Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- MERRİAM, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S.Turan, Çev.). Ankara: Nobel.
- MOSELSON, J. (2006). Roots and routes: A re-imagining of refugee identity constructions and the implications for schooling. *Current Issues in Comparative Education*, 9 (1), 20-29.
- SAĞLAM, H. İ. ve İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- ŞEKER, B. D. ve Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: An social psychological assessment. *Journal of Theoretical Educational Science*, 8(1), 86-105.
- ULUOCAK, G.P. (2009). Göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 35-44.
- UNICEF (2018). Humanitarian Situation Report. (Report No.27). 1-30 Kasım.
- ÜNİNER, S. (1972). *Nüfusbilim Sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- YALÇIN, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- YANIK ÖZGER, B. ve Akansel, A. (2019). Okul öncesi sınıftaki Suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta biz de varız! *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 942-966.
- YILDIRIM, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. baskı). Ankara: Seçkin.
- YİN, R. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. (3. Basım). California: Sage.
- YOHANİ, S. (2010). Nurturing hope in refugee children during early years of post-war adjustment. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 865-873.